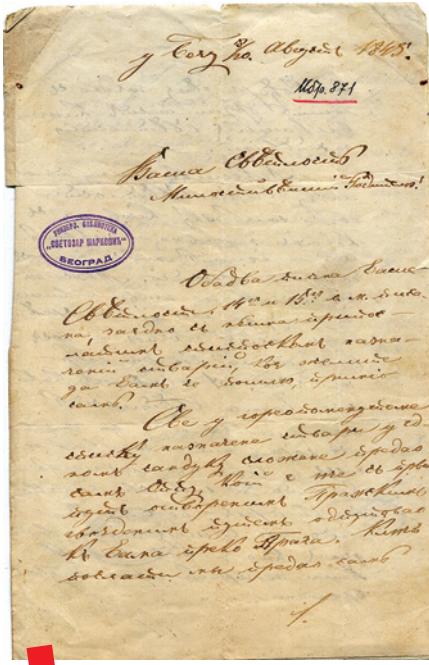

Arhivska zbirka Joce Vujića

Tatjana Brzulović Stanisljević

Univerzitetska biblioteka „Svetozar Marković“ u Beogradu, kao jedna od ustanova kulture od nacionalnog značaja svakodnevno ispunjava ovaj važan zadatak kroz obavljanje svoje redovne djelatnosti, na prvom mjestu prikupljanje, čuvanje i omogućavanje korištenja kulturnog i sveučilišnog nasljedja. Vrijednost knjižničnog fonda Univerzitetske biblioteke teško je predstaviti u nekoliko riječi, a među njima se nalaze i bogate zbirke biblioteke legata i biblioteke cjelina, kojih danas ima 37 te više od 20 vrijednih zbirki arhivskih dokumenata.

Najvrjednija zbirka Univerzitetske biblioteke, ne samo po bogatstvu građe, raznorodnosti dokumenata, značaju osobe čija se prepiska čuva, veći i po izuzetnom znanstvenom i kulturološkom potencijalu za buduća istraživanja, nesumnjivo je arhivska zbirka Joce Vujića. Zbirka arhivskih dokumenata oporučno je ostavljena Univerzitetskoj biblioteci zajedno s Vujićevom osobnom knjižnicom 1931. godine, a u Biblioteku je predana iduće godine. Plemeniti darovatelj izuzeo je iz svoje arhivske zbirke sve ono za što je procijenio da nije značajno za srpsku znanost i kulturu, kao i ono što se ticalo njegovog rodnog grada Sente ili pak članova njegove obitelji. Inicijalna je Vujićeva ideja bila da ovu zbirku pokloni Novom Sadu, budući da se ona sadržajno odnosi na povijest Srba u Vojvodini. Vujić je planirao kupiti kuću u Novom Sadu, u koju bi preselio muzej, te osnivanje zaslade iz koje bi se obnavljao i održavao njegov muzej. Postavio je uvjet da zbirka bude samostalna, da se ne rasپčava i da nosi njegovo ime budući je on njezin tvorac, no takav dogovor nije bio postignut. Radi nerazumjevanja gradskih vlasti i nadležnih institucija, vidno razočaran Joca Vujić na koncu svojeg života donosi odluku da osobnu knjižnicu i zbirku arhivske građe pokloni Univerzitetu u Beogradu i Univerzitetskoj biblioteci. Značaj i vrijednost ovog poklona za

Arhivsko gradivo iz Zbirke Joce Vujića

srpsku kulturnu javnost prepoznalo je i Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije, koje je 2014. godine, na prijedlog Upravnog odbora Narodne biblioteke Srbije, proglašilo ostavštinu Joce Vujića kulturnim dobrom od velikog značaja. Zbirka broji 2.965 dokumenata, a pisana je na 3 pisma i 13 jezika.

Arhivska zbirka Joce Vujića

Arhivska zbirka Joce Vujića najznačajnija je zbirka arhivske građe Univerzitetske biblioteke. Njezinu vrijednost dodatno ističe činjenica da su dokumenti iz ove zbirke malo ili nimalo znanstveno istraženi. Zbirka se nalazi u Odeljenju retkosti Univerzitetske biblioteke i sadrži 2.002 inventarna broja s 2.965 dokumenata, u količini od 4.751 lista. Građa zbirke obuhvaća razdoblje od 1581. do 1918. godine i sređena je po tematskim cjelinama. Najstariji dokument u zbirci je Kristova genealogija iz 1581. godine, na njemačkom jeziku, ilustrirana i u obliku svitka. Dokumenti su pisani na 3 pisma i 13 jezika: srpskom i ruskom jeziku (ćirilicom i latinicom),

francuskom, njemačkom (goticom), vlaškom, grčkom, turškom, latinskom, talijanskom (latinicom), bugarskom, srpskoslavenskom, ruskoslavenskom i staroslavenskom jeziku (ćirilicom). Fond je veoma bogat i raznovrstan i sadrži: pisma, osobnu prepisku, sudske dokumente, ugovore, priznanice, književne sastave, svitke i telegrame.

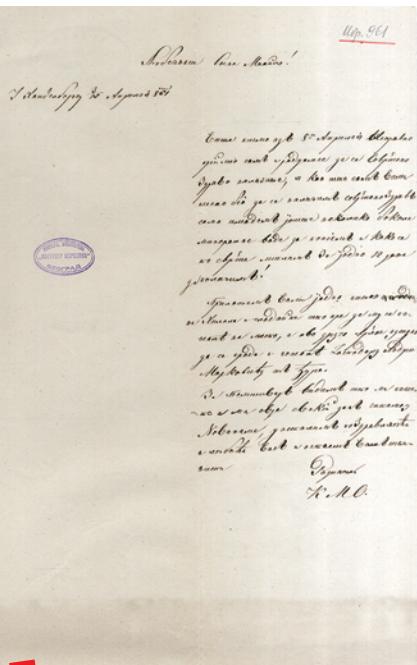
Arhivske dokumente Vujić je marljivo prikupljao godinama i brižno se skrbio o njima. Najveći dio ove zbirke kupio je od starog prote i povjesničara Dimitrija Ruvarca. Zbirka sadrži i službene akte kralja Milana Obrenovića, kneza Aleksandra Karađorđevića, kneza Miloša Obrenovića i kneza Mihaila Obrenovića.

Vujićeva zbirka, koju većim dijelom čini prepiska s kraja 17. pa do početka 20. stoljeća, može se podijeliti u četiri grupe:

- ◆ Prepiska iz 17-18. stoljeća,
- ◆ Prepiska kneza Miloša.
- ◆ Prepiska Koste Anastasijevića, srpskog agenta u Bukureštu.
- ◆ Prepiska kulturnih djelatnika druge polovine 19. i prve polovine 20. stoljeća.

Dokumenti prve grupe sadrže oko 300 pisama, pretežno prepisku Dimitrija i Ilariona Ruvarca s tadašnjim crkvenim velikodostojnicima i mitropolitima. Među ovom prepiskom nalaze se i pisma Hristifora Žefarovića, Jovana Muškatirovića, Aleksija Vezilića, mitropolita Mojsija Petrovića, Vikentija Popovića i Pavla Nenadovića. Ovi dokumenti značajni su i izuzetno zanimljivi istraživačima koji proučavaju povijest Karlovačke mitropolije.

Dokumente druge grupe čine pisma i dokumenti kneza Miloša Obrenovića, koji su nekada pripadali njegovoj arhivi, tj. kneževoj kancelariji. Arhiv je pronađen u Rumunjskoj, na jednom kneževskom dobru. Naime, porodica Bajić, gdje je kneževa kćer bila udana, naslijedila je taj arhiv zajedno s kućom i imanjem i prenijela ga u svoj dom u

Arhivsko gradivo iz Zbirke Joce Vujića

Portret Joce Vujića. Uroš Predić, 1926.

blizini Temišvara. Kasnije je obitelj prodala imanje, a arhiv je kupio Joca Vujić 1925. godine. Knežev arhiv sadrži 1.071 dokument iz vremena kada je knez Miloš živio u izgnanstvu, u razdoblju 1839. – 1858. godine. Njegovom kupnjom sačuvana je kneževa korespondencija koja se može koristiti za istraživanja o životu kneza Miloša i njegove obitelji. Knežev arhiv može se razvrstati u 5 skupina koje čine: obiteljska, osobna i poslovna prepiska, sudske spise te dokumenti s imanja kneza Miloša.

Korespondencija obitelji Obrenović većim dijelom sadrži pisma kneza Miloša sa sinom Mihailom i kćerkom Petrijom, udanoj Bajić (nekoliko Petrijinih pisama već je objavljeno). Ukupno je sačuvano 179 pisama, od kojih najveći broj pripada prepiski kneza Miloša i kneza Mihaila; 71 pismo kneza Miloša upućeno sinu Mihailu (1846. – 1854.) i 60 originalnih pisama kneza Mihaila upućenih knezu Milošu (1845. – 1858.). Iz prepiske s kćerkom Petrijom sačuvano je 38 pisama; 19 pisama kneza Miloša (1845. – 1858.) i 19 Petrijinih pisama upućenih ocu (1846. – 1860.) Tu su zatim i pisma ostalih članova porodice Obrenović, njih 10. Sačuvana su 4 pisma Anke J. Obrenović (1851. – 1854.), jedno pismo najmlađeg kneževog brata Jevrema Obrenovića iz 1848. godine, 2 pisma kneževog brata Jovana Obrenovića iz 1845. i 3 pisma kneginje Julije, žene Mihaila Obrenovića (1854. – 1858.).

Pisma koja je knez Miloš pisao sinu i kćerki predstavljaju ga u jednom potpuno novom svjetlu, kao brižnog i nježnog oca. U ovim pismima u prilici smo vidjeti ono drugo, privatno lice jednog vladara, koje se ne pokazuje svakom već samo najbližim članovima obitelji. Čitatelj pisama ostaje potpuno konsterniran i prilično zatečen činjenicom da su to pisma jednog strogog i odrješitog čovjeka, vladara apsolutista. Knez Miloš u svim pismima djeci iskazuje veliku roditeljsku ljubav, brigu i težnju da ih zaštititi i sačuva obitelj na okupu u teškim danima emigracije kada je obitelj rasuta po svijetu. U pismima Mihailu savjetuje sina da živi uredno, da ne rasipa novac i da ne „šenluči previše“ jašući konje, a kćerki Petriji dijeli savjete u vezi zdravlja i naročito oko podizanja i odgoja djece. Petrijina pisma ocu su uglavnom čestitke za praznike: Uskrs, Božić i Novu godinu, u nekim pismima ga obavještava o svom zdravlju, a kroz neka se provlači priča o ergelama konja i njihovom preseljenju u Vlašku. Pojedina Petrijina pisma su važna za povijest jer se spominje buna iz 1848. godine, a u nekim pismima vide se nagovještaji Miloševog povratka u Srbiju.

Treću grupu dokumenata čini prepiska Koste Anastasijevića, agenta u Bukureštu, koja sadrži 452 pisma, od kojih 340 originala i 112 kopija pisama

i telegrama povezanih u Knjigu kopija. Ovdje je korespondencija uglavnom na relaciji knez Miloš i knez Mihailo, a pisma se odnose na vođenje ekonomije kneza Miloša u Vlaškoj.

Dokumenti četvrte grupe sadrže prepisku i književne sastave kulturnih djelatnika 19. i 20. stoljeća. Među njima su: Joakim Vujić, Đorđe Magarašević, Matija Ban, Radoje Domanović, Janko Veselinović, Manojlo Grbić, Vladan Đorđević, Jovan Žujović, Luka Zima, Simo Matavulj, Joksim Nović -Otočanin, Tihomir Ostojić, Milan Rešetar, Milica Stojadinović -Srpskinja, Milorad Šapčanin i Jovan Jovanović Zmaj, s književnim sastavima i ilustracijama za njih koje je sam radio. Korespondencija uglavnom sadrži materijale koji govore o njihovu životu i pomažu da se osobe i događaje smjesti u povjesni okvir vremena u kojem su živjeli i stvarali.

Posebnu grupu u zbirci Joce Vujića predstavljaju vojni i politički izvještaji te otvoreni i šifrirani telegrami iz srpsko-turskog rata 1875. – 1878. godine i iz ratova od 1912. do 1918. godine, kojih ukupno ima 175.

Zahvaljujući projektima koje je finansiralo Ministarstvo kulture, arhivska grada Joce Vujića je sistematizirana i istražena u određenim segmentima, izrađen je sumarni inventar i objavljene su dvije monografije. Objavljinjem ove građe otvorena su mnoga vrata za buduće istraživače, a ova bogata zbirka postala je dostupna javnosti. Osim toga, objavljinjem dosad neobjavljene građe daje se i originalan doprinos povijesti i kulturnoj povijesti Srbije, ali čuva se i sjećanje na plemenitost onoga tko je građu marljivo prikupljaо više od pola stoljeća i poklonio Univerzitetu u Beogradu. ■

Katalog Muzeja Joce Vujića u Senti